

Uchwała z dnia 24 lutego 2011 r., III CZP 134/10

Sędzia SN Barbara Myszka (przewodniczący)

Sędzia SN Iwona Koper (sprawozdawca)

Sędzia SN Zbigniew Kwaśniewski

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Beaty N. przeciwko Dariuszowi M. o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 24 lutego 2011 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Szczecinie postanowieniem z dnia 10 listopada 2010 r.:

"Czy przysługująca uprawnionemu wierzytelność z tytułu wymagalnych świadczeń alimentacyjnych może stanowić przedmiot przelewu?"

podjął uchwałę:

Wierzytelność o zapłatę wymagalnych świadczeń alimentacyjnych nie może być przedmiotem przelewu (art. 509 § 1 k.c.).

Uzasadnienie

Przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne powstało w sprawie o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego, w której powódka twierdziła, że wierzyciel Dariusz M. egzekwuje od niej w prowadzonym postępowaniu egzekucyjnym nieistniejącą wierzytelność w wysokości 10 823 zł. Wierzytelność ta, którą Dariusz M. miał nabyć od Jarosława N., nie istniała już w chwili jej nabycia, wygasła bowiem na skutek złożenia przez powódkę pierwotnemu wierzycielowi oświadczenia o potrąceniu wzajemnej wierzytelności. Powódka nabyła wierzytelność wzajemną w kwocie 11 000 zł z tytułu wymagalnych rat alimentacyjnych w drodze umowy przelewu zawartej z córką, na rzecz której zostały one zasądzone od ojca Jarosława N., wierzyciela powódki z tytułu zasądzonych w wyroku sądowym, egzekwowanych obecnie kosztów postępowania.

Rozpoznając apelację od wyroku Sądu Rejonowego, Sąd Okręgowy w Szczecinie powziął wątpliwość, czy przysługująca uprawnionemu wierzytelność z tytułu wymagalnych świadczeń alimentacyjnych może stanowić przedmiot przelewu ze względu na właściwość zobowiązania alimentacyjnego w rozumieniu art. 509 § 1 k.c. W uzasadnieniu wskazał na rozbieżność poglądów doktryny w tym zakresie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Celem obowiązku alimentacyjnego na płaszczyźnie moralnej jest uczynienie zadość wynikającemu z więzów rodzinnych obowiązkowi świadczenia pomocy tym członkom rodziny, którzy własnymi siłami i środkami nie mogą zaspokoić swych potrzeb bytowych. Zgodnie z art. 128 k.r.o., istota alimentacji polega na dostarczaniu środków utrzymania, a w miarę potrzeby także środków wychowania. Świadczenie dłużnika może polegać na dostarczaniu środków utrzymania w pieniądzu albo naturze, a także na spełnianiu określonych usług lub czynności (art. 135 § 2 k.r.o.).

Obowiązek alimentacyjny powstaje z mocy ustawy między osobami połączonymi węzłem rodzinnym oraz między innymi osobami, określonymi przez kodeks rodzinny i opiekuńczy. Konkretny obowiązek alimentacyjny powstaje w razie spełnienia się ustawowych przesłanek alimentacji; uprawnionemu przysługuje roszczenie o alimenty (wierzytelność), a zobowiązany – dłużnik ma obowiązek spełnić odpowiadające mu świadczenie alimentacyjne (dług).

Ze względu na ich cel i treść świadczenia, prawa i obowiązki alimentacyjne mają charakter ściśle osobisty (uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 1975 r., III CZP 76/75, OSNCP 1976, nr 10, poz. 207) i są nieprzenaszalne zarówno *inter vivos* jak i *mortis causa*. Gasną z chwilą śmierci uprawnionego lub zobowiązanego, jednakże zasądzone raty alimentacyjne, które stały się wymagalne za życia uprawnionego, wchodzą do spadku po nim (orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 24 września 1960 r., 1 CR 447/60, OSN 1961, nr 4, poz. 114 oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 1965 r., III CO 36/65, OSNCP 1966, nr 3, poz. 37). Po śmierci zobowiązanego obowiązek alimentacyjny wobec uprawnionego na przyszłość aktualizuje się w stosunku do osób zobowiązanych w dalszej kolejności według zasad określonych w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Wierzytelności alimentacyjne nie mogą być umorzone przez potrącenie (art. 505 k.c.), nie mogą być przedmiotem egzekucji (art. 831 § 1 pkt 3 k.p.c.) i zastawu (art. 327 k.c.). Uprawniony nie może zrzec się prawa do

alimentacji, nawet za zapłatą jednorazowej skapitalizowanej kwoty przyszłych świadczeń, ani zbyć innej osobie zarówno samego prawa do alimentacji, jak i – zgodnie z poglądem dominującym w piśmiennictwie – wymagalnych już rat alimentacyjnych. Nie jest też dopuszczalne przejęcie obowiązku alimentacyjnego przez inną osobę, chociaż typowe świadczenie alimentacyjne w postaci określonej sumy pieniężnej dłużnik alimentacyjny może, stosownie do art. 356 § 2 k.c., spełnić za pośrednictwem osoby trzeciej, w szczególności poręczyciela (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 1990 r., III CZP 21/90 OSNCP 1990, nr 10-11, poz. 128).

W nowszym piśmiennictwie prezentowany jest pogląd zwężający zasadę nieprzenoszalności praw alimentacyjnych przez dopuszczenie możliwości zbycia innej osobie przez uprawnionego rat alimentacyjnych już wymagalnych także w drodze przelewu wierzytelności. Wskazuje się, że przemawiają za tym względy ekonomiczne, polegające na stworzeniu osobie uprawnionej do alimentacji możliwości odpłatnego zbycia zasądzonych, zaległych rat alimentacyjnych, których nie może wyegzekwować, w celu uzyskania środków utrzymania lub zaciągnięcia pożyczki z przeznaczeniem na te środki i przelania na pożyczkodawcę zasądzonych zaległych świadczeń alimentacyjnych ze skutkiem zwolnienia się z długu. Podnosi się, że raty alimentacyjne, które stały się wymagalne i zostały zasądzone prawomocnym wyrokiem, nie są już ściśle związane z osobą uprawnionego.

Jak przyjmuje się w doktrynie, wynikający z art. 509 § 1 k.c. zakaz przelewu wierzytelności, ze względu na kryterium właściwości zobowiązania, odnosi się do dwóch kategorii wierzytelności. Po pierwsze, obejmuje wierzytelności, w wypadku których dłużnikowi nie jest obojętne, komu świadczy. Należą tu np. wierzytelności z umowy przedwstępnej oraz – ze względu na art. 698 k.c. – prawo dzierżawy i – ze względu na art. 688² k.c. – prawo najmu lokalu, a także wierzytelności o świadczenie niektórych usług. Przeszkoda ta istnieje w odniesieniu do przelewu wierzytelności z rachunku bankowego w okresie zawieszenia działalności banku oraz – z wyjątkami – w odniesieniu do przelewu uzyskanej w wyniku przetargu w stosunku do gminy wierzytelności o nabycie lub oddanie w wieczyste użytkowanie nieruchomości. Po drugie, zakaz przelewu wierzytelności ze względu na właściwość zobowiązania obejmuje wierzytelności, których cel powstania może być osiągnięty

wyłącznie wtedy, gdy świadczenie zostanie spełnione osobiście wierzycielowi. Do tej kategorii trafnie zaliczane są m.in. wierzytelności alimentacyjne.

Obowiązek alimentacyjny – obok realizacji celu ekonomicznego, jakim jest zapewnienie uprawnionemu niezbędnych środków materialnych pozwalających zaspokoić jego potrzeby – służy kształtowaniu właściwych wzorców postępowania w rodzinie, wpływa na umocnienie więzi i kształtuje wzajemne relacje między jej członkami. Realizacja tych celów jest możliwa jedynie w relacji między osobami uprawnionymi i zobowiązanymi do alimentacji, określonymi kodeksem rodzinnym i opiekuńczym.

Przeniesieniu wierzytelności alimentacyjnej na osobę trzecią w drodze przelewu – ze względu na przesłankę właściwości zobowiązania – poza wskazanym ściśle osobistym charakterem zobowiązania alimentacyjnego sprzeciwia się także właściwy dla niego przedmiot, którego nie stanowi zapłata, lecz zaspokojenie potrzeb życiowych uprawnionego.

Z tej racji uprawniony do alimentacji jest nie tylko chroniony przed ryzykiem pozbawienia go środków utrzymania w następstwie wprowadzenia jego wierzytelności alimentacyjnych do obrotu, ale także korzysta z istotnych ułatwień w dochodzeniu i egzekwowaniu zasądzonych z tego tytułu świadczeń, stanowiących ekwiwalent za ograniczenia związane ze zbywalnością roszczeń. Ochrona w tym zakresie realizowana jest przez szczególne instrumenty prawne uregulowane w przepisach kodeksu postępowania cywilnego oraz przepisach innych aktów prawnych, ściśle związanych i zharmonizowanych z instytucjami prawa rodzinnego (por. np. ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, jedn. tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 1, poz. 7 ze zm.).

Przy przyjęciu dopuszczalności przelewu rat alimentacyjnych realne jest niebezpieczeństwo dezintegracji spójnego systemu regulacji alimentacyjnych, co może prowadzić do wielu trudnych do przewidzenia konsekwencji społecznych i prawnych, a w efekcie do naruszenia praw osób uprawnionych do alimentacji, w tym w szczególności osób małoletnich, do których kierowana jest pomoc z funduszu alimentacyjnego, przy stosunkowo niewielkiej rzeczywistej możliwości zaspokojenia ich interesów w drodze sięgnięcia do mechanizmów rynkowych, nie dających tym osobom żadnych przywilejów w stosunku do innych uczestników obrotu.

Z tych względów Sąd Najwyższy rozstrzygnął przedstawione zagadnienie, jak w uchwale (art. 390 k.p.c.).

